

LES BIÈRES DU MAL. CÂND SPUMA DEVINE OTRAVĂ

Cosmin CIOTLOȘ

Universitatea din București, Facultatea de Litere
University of Bucharest, Faculty of Letters
E-mail: cosminciotlos@gmail.com

THE BEERS OF EVIL: WHEN FOAM BECOMES POISON

Abstract: The current review, interconnected with a previous analysis (Borsec mineral water baths: Spritzer/ blends/ spirits featured in the literature of the beginnings) lays on scanning the various ways in which the theme of beer consumption has been reflected in Romanian literature. Broadly, it encompasses three stages, not entirely distinct from one another: (a) the local prejudices, historically invalidated (as analysed by the 1848's writers); (b) the realistic approach (which was mainly nurtured by members of Junimea society); and, finally (c) the somehow idyllic reconciliation (a dominant part of the work of authors in the XXth century). Among all three, the second one is, obviously, both of high interest and well-documented through examples and amendments, an approach that is closer to the real dynamics of the Romanian society and where authors like Iacob Negruzzi, Eminescu, Caragiale and others have shed light on the dark side of this seemingly benign behavior: hysteria, violence, suicide, crime, sexual abuse.

Keywords: Alecsandri, Eminescu, Caragiale, history of mentalities, beer, literature, press, suicide, rape

Citation suggestion: Ciotloș, Cosmin. "Les bières du mal. Când spuma devine otravă." *Transilvania*, no. 7 (2023): 44-51.
<https://doi.org/10.51391/trva.2023.07.06>.

Cu greu se poate imagina o mai tandră apostrofă închinată ritualului tihnit al degustării berii decât aceea pe care într-un poem din 1978 o dezvoltă, nu mai puțin ritualic, Radu Cosașu:

„Cuvânt neștiut de Caragiale, cuvânt neuzit/ de Sadoveanu, cuvânt nou, de clipit blând,/ de oboseală, de tandrețe a amiezilor venite/ dinspre Sapienței și Pacienței, cuvânt de/ maximă împăcare cu sine, de rugă către/ soare, de scâncet spre femeia neîmblânzită,/ cuvânt de sete mare și autoperfecționare,/ cuvânt de liniștire a socotelilor, de/ Nichita și Dimov, de Velea și blândul Mopete,/ de castraveci mic, tot mai mic”¹ etc., etc.

Cuvântul cu pricina e, se știe, „berică” și, făcându-i o așa apologie, Cosașu se-nșeală totuși de două ori. Întâi, pentru că vorba nu-i era necunoscută lui Caragiale. În cinci rânduri, scriitorul a recurs la termenul acesta, e drept, într-o variantă privată, epistolară, și mai dihai diminutivată. Când Alceu Urechia, când Zarifopol devin

destinatarii unor confesiuni în care defilează un „ananas de Kamerun (o frumusețe!), cu vinișor ușurel de Mosel, cu berică proaspătă ca chihlibarul”², un „vă pomenim de mai multe ori la tocănică, la fripturică, la berică și la muzică”³, un „fiindcă simț totdeauna aversiune pentru scandaluri, stau închis în casă ca un urs care ibernează, cu țigărica și berica mea la biurou”⁴, un „o berică, un vinișor, o cafeluță cu clăbuc”⁵ și, în fine, un „aici, pe țarmurile Balticeii, un fel de cerevisia, vulgo berică blondină, care, cu un hering sărățel”⁶. Cu nimic mai prejos, atmosfera, decât aceea de tihnă și *aequanimitas* din versurile citate.

Unde însă chiar se-nșeală Cosașu e atunci când searată convins, vreo zece versuri mai încolo, că nimic nu umbrește micul peisaj care se colorează de la sine în jurul altminteri cât se poate de agreabilei formule. Ca și cum totul ar fi pastelat și aerul însuși ar avea virtuți analgezice: „cuvânt de diminuare a/ arșitei, a melancoliei, a decepției, a simplei/ mârșăvii, a suferinței și a iluziilor din/ post în post, cuvânt mai ales de bunătate,/ incapabil

de urlet, de amenințare, de prăpăd./ născut încet, dar fără chin, dintr-o lacrimă/ și-o pergamută”⁷.

Că lucrurile nu stau neapărat așa, sau că, în tot cazul, nu stau numai așa o arată până și îndelungatul baleiaj autohton al acomodării cu însușirile acestei băuturi. La 1928, Sadoveanu găsea cu cale să pună în gura unui personaj al său probabil cea mai cunoscută *refutatio* din literatura noastră: cine nu știe ce-i berea, da asigurări jupân Damian, „să nu fie cu părere de rău. Căci e-un fel de leșie amară”. E-adevărat că, în spațiul *Hanului Ancuței*, replica își avea rostul ei și poate chiar o anume îndreptățire conjuncturală (altminteri, în viața de zi cu zi, prozatorul pare a nu se fi ținut de propriile-i vorbe⁸), dând seama despre stereotipii cu mult mai vechi. Mai puțin vehemenți, dar asta și pentru că, așa zicând, concurența nu era încă amenințătoare pentru hegemonia vinului, pașoptiști moldavi ca Alecu Russo sau Alecsandri își luau, fiecare după puteri, cuvenitele distanțe față de această băutură străină, li se părea lor, de spiritul locului. Cel dintâi ridiculizează distant, centripet, în *Iașii și locuitorii lui la 1840*:

„Uite dincolo neamțul, liniștit și meșter, lucrând conștiincios la părechia de ghete, și care, neavând bere de Ratisbona, îi place totuși să tragă planuri de războiu pe masa umedă și judecă campaniile lui Napoleon, deșertându-și paharul de vin moldovenesc. Pentru dânsul toți mușterii sunt măria-ta, înălțimea voastră, ori domnul conte și domnul baron; are mare dragoste pentru conți și baroni, măcar ca la noi nu se afla așa ceva”⁹.

Cel de-ai doilea șarjează, în câteva dintre vodevilurile sale, în aceeași linie, speculând originea germană a băuturii (cu tipicele galimatiasuri din comedii, numai că aici apar un „domn Șnițel” și niște „cartofe” chesarocrăiești), reușind numai o dată, în *Doi morți vii*, un joc omofonic, nici acela, totuși, prea ingenios:

„Talpă: Păcat și de apa care-o bei... Da' las' pe mine că te-o iuți eu, bade Stane... Nu ți-a merge tot așa, pe somn, pe mâncare și pe bere.// Ghiftui: Ce bere? ce bere?... că doar nu suntem la berăria nemțească”¹⁰.

O figură oarecum aparte face, în acest cerc, C. Negruzzi. Pentru el, porterul englezesc (importat, via Galați, după toate regulile curieratului *high life*) e un deliciu pe care-l știe savura în disprețul retrogradului Bogonos, din *Pentru ce țiganii nu sunt români*. Spre deosebire de vecinul retrograd, spune naratorul într-un rând, în el trăiesc două ființe, „românul vechi și românul nou”¹¹. Nu-i totuși mai puțin adevărat că între cei doi există dialog și că, alta fiind recuzita, cel din urmă împărtășește convingerile homeopatice ale celui dintâi. Pe realmente bolnavul său prieten Scavinschi (*Scrisoarea IV. Un poet necunoscut*), Negruzzi se ambiționează să-l întremeze cu meniuri hipercalorice: „Dimineța vom mânca cotlete

și vei bea un pahar de porter în loc de dicocț; la prânz jambon, macaroane, alivenci, cu vin de Odobesti. Seara vom veni acasă osteniți, vom bea câte un ponci, ca să ne răcorim; apoi vom cina cu un ostropăț de iepure”¹², îl asigură el pe muribund¹³, spre oroarea justificată a aceluia.

De vină în toate aceste situații va fi fiind o firească reticentă la nou (și, poate, un galocentrism al pașoptiștilor, indispuși să ratifice băuturi germane sau, după caz, britanice). Numai că „noul” e, aici, foarte relativ. Istoricește, dintre toate provinciile românești, Moldova e prima care se întâlnește cu berea. Și anume, încă în plin ev mediu, în vremea lui Alexandru cel Bun, cel care, în octombrie 1408, permitea liovenilor să deschidă la Suceava o fabrică de bere, „dar fără cârciumă”. O arată Iorga, încă în 1925¹⁴. În următoarele patru secole, contactele acestea se vor îmbogăți surprinzător și impresionant, dacă e să urmărim lista pe care-o reconstituie cel mai recent istoric al chestiunii, Dan Roșca. Nu lipsesc din ea nici varii așezăminte clericale (Mitropolia de la Suceava, Putna, Moldovița, Episcopia de Bacău, biserica din Târgu Trotuș), nici nume dintre cele mai rezonante politic, ca Petru Aron, Lăpușneanu, Petru Șchiopul și, desigur, peste toți, Ștefan cel Mare¹⁵.

E de mirare cum de amănuntul a scăpat literaților, din moment ce Hasdeu îl lămurise, în capitolul al VIII-lea („Care între altele, va fi foarte plăcut mai cu seamă băutorilor de bere”) din micul său roman *Ursita*, într-o paranteză în care amuzamentul nu obturează totuși credibilitatea savantului: „Berea? o băutură atât de germană și atât de modernă în țara noastră? berea în epoca lui Ștefan cel Mare? vor striga desigur lectorii, citind aceste rânduri”¹⁶, se repliază el în primă instanță, pentru a servi apoi, trei paragrafe mai jos, o lecție fără recurs: „Dacă aceste două considerațiuni se vor părea glumete, vom putea înșira texte lămurite, pozitive, autentice, cum că vinul mai că nici nu era cunoscut Românilor din sec. XV și XVI, afară numai doară de domni și boeri, iară berea, nectarul civilizațiunii moderne era băutura universală a poporului de jos”¹⁷.

Prejudecata s-a dovedit, se pare, mai puternică decât probele limpezitoare ale eruditului. Ea va mai dura o vreme (însoțind și intrarea în scenă a următoarei generații), după care, contrazisă fiind de realitate, se va estompa din ce în ce, așa încât nu-i deloc întâmplător că tocmai unui junimist, lui Caragiale, îi va reveni în cel mai natural mod cu putință rolul de „patron spiritual” absolut al berii în literatura noastră. Până să se-ntâmple asta, însă, era de așteptat ca suspiciunile (ba chiar acuzele, ba chiar campaniile) de germanofilie de care a avut parte gruparea literară ieșeană să includă și un aspect privitor la preferințele potatorice ale membrilor ei. Mai puțin informați decât Hasdeu, cei de la *Revista contemporană* au exploatat-o grosier în cunoscuta *Musă de la Borta Rece*. Adeseori citată fragmentar de memorialiști (victime ale satirei sau simpli neutri), și

mai adeseori repovestită (inclusiv de istorici literari), „bufoneria literară” publicată acolo de Mihail Zamfirescu în vara lui 1873 acreditează cu o anume insistență mitul unei Junimi ivite din spumele berii¹⁸. Chiar la începutul Actului II, pregătindu-se să-i primească pe componenții „societății Ageamiilor” (adică pe Minorescu Magnus, Neguță, Minunescu, Brutnărescu, Năut și ceilalți), Ilie Tesghetarul intonează o arie care sună așa: „Bună-i berea cea spumată/ Când țâșnește în butoi./ Hai! din halba-mprospătată/ Să ne-mpărtaşim și noi.// Borta-Rece să trăiască/ Cu cârnați și varmivirsch!/ Vinul, berea să domnească/ Cu Gold Wasser și cu Kirsch”¹⁹.

Vizitat de poetul Prudănescu (dublul abia ficționalizat al îndelung ridiculizatului State Prodănescu), același Ilie îi întrerupe acestuia sporovăiala cu, desigur, o bere²⁰. Nu altceva pofteste Brutnărescu, tocmai revenit din Olimp în mijlocul admiratorilor săi: „(rădicându-se, în culmea inspirațiunei): Aș dori să am o bere și un varmivisch-cârnat”²¹. În fine, la capătul unor perorații despre fluența limbii literare, Minunescu va conchide, miticist *avant la lettre*:

„Așa e, cum zice Brutnărescu. Aici e forța noastră: să fim cât s-o putea de profunzi, nepricepuți chiar. Pe lângă aceasta, după cum v-am explicat în mai multe rânduri, limba noastră e păcătoasă, săracă ca vai de ea, ca și toate cele alte, afară de cea nemțească, cu care totul se poate exprima. Ascultați armonie! „Sie kelner, eine halbe bier” (*aplauze slabe*). Vă voi propune în curând că trebuie să întrebuițăm limba germană în locul celei române”²².

Mai mult sau mai puțin izbutite, ilustrările ar putea continua în același ton. Excepție face (și încă una foarte fecundă pentru interesele acestui articol) un pasaj din primul act, în care Joe tună și fulgeră la adresa bucătăresei care avusese nefericita idee de a-i servi bere în loc de vin egiptean și nectar:

„Însă tu ca o ingrătă îmi dai băuturi nemțești/ Ce se beau acum de modă și la Iași, și-n București./ Ce pe zei înveninează și pe orice muritor/ Îl tâmpește și îl face ca pe-o vită din obor”²³.

Denunțul, de data aceasta, e unul de ordin aproape medical. Simplu spus, berea face rău, și zeilor, și pământenilor, ea tulbură peste măsură și, insinuant, intoxică mințile și întuneacă sufletele. E o observație deconcertantă, pe care Zamfirescu o formulează programatic și malițios. Nu mai puțin adevărat e totuși că, măcar pe flancuri și implicit, literatura junimiștilor n-o va dezminți. Fără a da curs revolutilor preconcepții autohtoniste și fără a se lăsa tentați de inutile elanuri moralizatoare, aceștia vor fi cei dintâi care vor asimila în mod adecvat tema consumului de bere, cu toate ale ei. Cu bunele (nu „idealizatele”, doar „bunele”), dar și cu nefastele de rigoare. Intrat în cotidian și devenit

foarte popular, obiceiul capătă chipul și asemănarea cotidianului, admitând totodată dispersia statistică a oricărui fenomen cu eșantion amplu. Așa se face că, alături de numeroasele mărci ale convivialității, ritualul începe să-și asocieze, treptat, și o versiune sumbră, nevrotică, isterică, violentă, caracteristică unor, să le zicem astfel, *bières du mal*.

Iacob Negruzzi pare să fie primul care, transcriindu-și anii de studenție berlineză, face loc unor scene memorabile, ocazionate (el n-o spune învinovățind) de asemenea excese. *Țurnalul* său, de curând publicat în ediție integrală²⁴, dă la iveală încercări de dezvăț („Nu mai beau deloc bere și îmi convine de minune”²⁵, notează el în noiembrie 1862, pentru ca în iulie următor, lună călduroasă, e drept, să revină asupra deciziei²⁶), rutine virile (cazul acelor *shoturi* de câte-un litru numite „salamandru”²⁷) și episoade contondente din viața corporațiilor universitare. De două ori comilonii se aleg cu halbe sparte în cap, ceea ce nu înlătură totuși șansele de armistițiu:

„Stubbe, pilit, își dădea aere de aristocrat, dar în curând ne-am dat seama ce burghez modest era. Tot localul fiind de partea noastră, în frunte cu proprietarul, domnul Dornbusch, Stubbe și însoțitorul lui urmau să fie dați afară. El însă a ținut piept întregului local și a făcut-o atât de energic, încât i-a dat birtașului cu o halbă de bere în cap, umplându-l de sânge. În fine, ceilalți s-au resemnat, iar el a rămas în local. Însoțitorul său foarte fricos, încercă să împace spiritele. A izbutit chiar să o îmblânzească pe femeia furioasă, spunându-i măgulitor «Kunigunda-Kunigunda». Dându-ne seama că avem de a face cu oameni de treabă și civilizați, am evitat în seara aceea alt prilej de ceartă și am procedat bine așa”²⁸.

De o asemenea *mêlée* era cât pe ce să aibă parte foarte tânărul Eminescu, opt ani mai târziu și vreo șapte sute de kilometri spre sud. La Viena, adică, la restaurantul Bischoff, unde, generos, comandă pentru famelicii săi prieteni (printre care și Ștefanelli, care va relata întâmplarea) mâncare și băutură din belșug. Trei porții de Frankfurter cu varză, bere la pahar peste bere la pahar și, în cele din urmă, o întregă „cibotă” de, firește, bere. La plecare, glumele studențești ar fi putut lesne degenera în încleștări de felul celor povestite de Negruzzi:

„Ajungând pe Graben, Morariu în răsfățarea sa, își permise gluma de a mă împinge într-o damă, care trecea atârnată de brațul unui domn. Mă pomenii atuncea din partea damei cu o sudalmă originală vieneză, pe care încă nu o auzisem până atuncea și care mă supără așa de mult, încât îmi veniră lăcrămile în ochi. Morariu și Lupu izbucniră într-un hohot, ceea ce mă înfurie și mai mult. Eminescu însă mă luă de subsuoară și-mi zise:// - Nu te lua după proștii ăștia, mergi cu mine. Liniștea lui Eminescu îmi impuse. Atârnat de brațul său și ascultând povestirile sale, ajunserăm în Dianagasse”²⁹.

Acestea fiind fapte de viață, cum arată, totuși, oglindirea pur (atât cât se poate de pur) literară al unor asemenea situații? O întâlnim la același Eminescu și, dacă editorii, în cap cu Perpessicius³⁰, datează corect, în aceeași perioadă vieneză, când, se pare, a compus poemul „La Quadrat”. Chiar dacă titlul³¹ și destule dintre imagini scapă încă printre degete, anunțându-l parcă pe Ion Barbu (cel din ciclul ermetic, dar, poate și mai mult, din ocazionale), sensul general rămâne accesibil. „E-un om a cărui visuri la bere tot țintează”³² e un vers inechivoc, cum inechivoce sunt și ultimele două strofe:

„Adeseori în noapte văd umbra lui fatală./ În mână cu-o halbă, în gură c-un cârnat,/ În buzunări cu chifle și subsuori o oală/ Și râde... până-i beat./ Visarea sa – un șnițel, gândirea sa – o bere./ Să bea etern, acesta e visul său ciudat –/ Și-odată auzi-vom că-n cruda sa durere/ În bere s-a-necat”³³.

Interesant e cum consună acest final cu acela din monologul unui personaj al lui Alecsandri din altminteri ușurica *Rămășagul* (1845), în care văduva (dar încă madam) Franț își plânge defunctul amor marital:

„Sermanul Franț cât mă iubea/ Cu chipfe, zău, el mă hrănea./ Și ziua toată-n cinstea mea,/ Bere si vin mereu el bea./ Dar într-o zi... Ah! ce păcat! Atât de mult a închinat,/ Încât pe loc a rămas lat.../ În bere Franț s-a înecat!”³⁴

Sigur, impulsul e vechi, știut de la goliarzi (*Meum est propositum in taberna mori, ut sint vina proxima morientis ori*) și poate și de mai devreme, dar legătura rămâne, măcar pelicular, valabilă.

Cele mai neașteptate și mai subtile exemple pentru asemenea situații de *cervisia mala* le furnizează, totuși, Caragiale. E vorba, întâi și-ntâi, despre probabil cea mai discutată dintre prozele lui, *Inspecțiune*, cea în care funcționarul ministerial Anghelache M. se sinucide, vorba cuiva, fără pricină. Am publicat cu ani în urmă o încercare de dezlegare a enigmei³⁵, așa încât n-am să reiau aici întregul contencios și n-am să reconstitui, una câte una, dovezile. Scurt spus, demonstrația de-acolo arăta în primul rând că orice „de ce” privitor la motivațiile intime ale unei sinucideri e, psihologic, inoperantă și, intelectual, futilă; în al doilea rând, crucial pentru studiul de față, protagonistul nuvelei era, la momentul gestului fatal, pur și simplu lipsit de discernământ (din motive alcoolice, căci scriitorul nu ezită să înșire, până la un punct cel puțin, numărul paharelor de bere date peste cap), ceea ce-l absolvă de suspiciunea unei decizii luate în cunoștință de cauză. Bând aproape încontinuu, cu tenacitate și furie, Anghelache se decuplase de realitate, inclusiv de propria lui realitate interioară, chiar subminată, aceasta, de o depresie sau de o dramă spontană. El „n-a vrut să răspundă” pentru că, în fond, n-ar fi știut ce. Ce i se întâmplă e ceea ce, peste mai bine

de un secol, va descrie pe cât de fantast, pe-atât de exact un poet ca Ion Mureșan, în „Guleratul”. Personaj aproape magic, cu *agnomen* transparent („Și ce arată el omenirii? Arată gulerul de spumă din jurul gurii/ și gulerul de vânătaie din jurul ochilor”³⁶), acesta se dovedește, în cele din urmă, un maestru al amneziei ca disoluție:

„«Dar, cât de repede uită el, Guleratul?»./ Păi, el a făcut lungi exerciții./ El uită atâta de repede, că nu stă la masa la care stă./ El nu dă exemple, dar ia tu cum trebuie să se fi petrecut faptele:/ tâmplarul dă cu rindeaua pe scândură și plănuieste să facă o masă pentru/ Guleratul, dar n-apucă luciul să-i dea până ce scândurii/ la celălalt capăt îi cresc rădăcini, și iar ia securea în mână și taie și taie./ dar scândura face ramuri și frunze la celălalt capăt”³⁷.

Și monologul dramatic *1 Aprilie*, cealaltă producție caragialescă pe care o am în vedere, începe la berărie („pe bulevard devală”³⁸, adică, probabil, într-unul din stabilimentele deținute de Oppler sau de Stiefler, rivalii de tradiție din epocă) și ajunge la morgă. Numai că de data aceasta nu sfârșește acolo, ci înaintează spre tribunal. Căci tânărul cu „aer și maniere de mic impiegat” nu publicului se adresează (convenția teatrală e doar o convenție), ci unui judecător. Acel „domnule președinte” din debutul intervenției lui e, în acest sens, decisiv, chiar dacă, e-adevărat, întreaga coregrafie pe care-o pune el în act pare să dezmințimă rigorile unei depozitii. Omul fluiera fragmente de arie, rotește bastonul a promenadă, patinează verbal spre aparté și caraghioslăc în timp ce povestește nici mai mult, nici mai puțin decât moartea de tot stupidă a unui prieten. Subiectul se știe; detaliile care-l jalonează, mai puțin. Două mi se par, dintre toate, esențiale. Că, întâi, grupul de amici băuse în seara cu pricina, vorba altui Caragiale, „cu nădejde și temeii”. La sosirea lui Mișu („tocmai după douăsprezece târziu”³⁹), toți ceilalți erau deja bine instalați în chef. Nici intempestiva plecare a aceluiași („pe la două și jumătate trecute”⁴⁰) nu-i va mișca din ale lor: „când am ieșit de la berărie, bătea patru fără un sfert la Eforie”⁴¹. Ore peste ore, așadar, măsurate, se poate bănuși, în halbe peste halbe. Al doilea detaliu vizează dedesubturile juridice ale întregii halimale și, abia el, explică resorturile comportamentului scandalos de lejer al protagonistului. Chiar la început, relatând un alt episod turbulent (având loc, ca un făcut, tot într-un parc, Hierăstrăul Vechi) tânărul lasă să-i alunece câteva vorbe cu valoare de *wild card*:

„După ce s-a isprăvit bătaia – că (*sever*) i-am pus pe goană pe mizerabilii, care se lauda că o să ne-o facă ei, că sunt de la parchetul general; da!... am lucrat... teribil (*învârtește bastonul repede*) – l-am căutat pe Mișu până toată grădina”⁴².

Cu alte cuvinte, cândva, nu foarte demult, grupul acesta, mai mult infrafracțional decât vesel, a „lucrat” (citește: a

tras sfiori) într-atât de „teribil” (citește: pentru că avea relații dintre cele mai înalte) încât a-ntors din drum eforturile unor angajați (poate nu direct procurori, dar măcar grefieri, orișicât, sau, în fine, auxiliari obișnuiți cu legile) ai Parchetului General. Insinuare indusă, repet, într-o sală de judecată, poate chiar în cadrul unui apel. Pentru că, altminteri, în primă instanță, verdictele s-au dat deja:

„După aia, ține-te tãmbãlãu trei luni de zile pe la Vãcãrești, pe la instrucție, pe la jurați... Pe Mișu l-a achitat... Da' ce ne-a făcut la toți procurorul! Pe urmă (foarte mãhnit), ne-a dat afarã de la minister cu raport motivat – cã suntem scandalagii”⁴³.

Penal, nimeni n-a pãțit nimic (tracasãrile țin de psihologie, iar destituirile în bloc, de administrație), cu toate cã farsa din primele ore de aprilie s-a soldat cu un omor, fie el și unul prin imprudență. Caragiale e mai drastic, în acest monolog, cu corupția din justiție decãt a fost vreodatã cu oricare altã formã de coterie, derapaj moral sau fraudã. Critica lui socialã aici trebuie cãutãtã. De altfel, epoca era întocmai: cinci ani mai târziu, la sfãrșitul lui iunie 1901, Bucureștiul avea sã fie zgduuit de ceea ce s-a numit atunci „afacerea din strada Uranus”⁴⁴. Și anume, sinuciderea adolescentei Lili Popazu, în vârstã de numai 15 ani, ca urmare a unei tentative de viol la care fusese supusã cu o searã înainte. Amãnuntele fiind sordide, n-am sã intru în țesãtura lor (întregul dosar a fost publicat în 1908⁴⁵). Ce e de reținut e cã, împreunã cu o prietenã mai vârstnicã, minora a fost plimbatã prin felurite locante centrale (Transvaal, Hotel Franța, „la

Cãpitanul”) de doi indivizi din cale-afarã de sociabili, Ștefan Gorãneanu și Z.P. Grigore, servitã cu țuicã, vin și, bineînțeles, bere, și condusã, într-un final, la „hotel de Londra”, unde s-a petrecut, cum spune Hamangiu, „atentat[ul] violent, din cele mai îndrãznețe, din cele mai josnice și mai lașe”⁴⁶. De luat în seamã, în prelungirea celor deduse din *1 Aprilie*, e profilul celor doi inculpați:

„Ștefan Gorãneanu, absolvent a cãteva clase gimnaziale, copist în ministerul cultelor, care rãpește pe soția sa, ca domnișoarã, din casa pãrinților sãi, cu cari pãrinți se aflã și astãzi în proces; tãnãr, care abia însurat și tatã a doi copii, continuã a duce viața liberã de mai înainte, petrecând singur tot timpul zilei și al nopței în berãrii și pe stradã, nevãzãndu-și de casã și de nevastã; plãcãndu-i sã bea; afemeiat și ștregar, dupã cum îl aratã martorii. Z. P. Grigore, un alter ego al lui Gorãneanu, care neterminãnd complect liceul în țarã, este nevoit sã-și ia echivalența de bacalaureat în strãinãtate, pentru a se putea înscrie la facultatea noastrã, unde deși student de vreo trei ani, nu și-a dat pãnã astãzi nici un examen”⁴⁷.

Un funcționar guvernamental, adicã, și un aspirant în Drept cu studii în afarã: oameni, socialmente, respectabili și, se poate bãnui, cu legãturi și plase de siguranță de tot felul. „Pentru aceste motive, tribunalul achitã pe preveniți”⁴⁸, sunã hotãrãrea tribunalului Ilfov (completul: D.A. Mavrodin, Gr. Cãlinescu, G. Robescu). Dintr-odatã, întreaga listã de articole de lege, de excepții și de sofisme care premerge aceastã frazã inumanã nu mai are nici o importanță. Mai jos de-atãt nu se poate coborî.

Note

1. Radu Cosașu, „Cuvânt neștiut de Caragiale”, în *Opere I. Maimuțele personale. Povești pentru a-mi îmblânzi iubita. Alți doi ani pe un bloc de gheață* (Iași: Polirom, 2008), 352.
2. I.L. Caragiale, *Opere V. Corespondență*, ediția a doua, revãzută și adãugitã de Stancu Ilin, Constantin Hãrlav, prefațã de Eugen Simion (București: Academia Romãnã/ Fundația Naționalã Pentru Știință și Artã, 2011), 563.
3. I.L. Caragiale, *Opere V*, 566.
4. I.L. Caragiale, *Opere V*, 571.
5. I.L. Caragiale, *Opere V*, 639-640.
6. I.L. Caragiale, *Opere V*, p. 785.
7. Radu Cosașu, *Opere I*, 352.
8. Ion Dulgheru, *Din însemnãrile unui ospãtar* (București: EPL, 1969), 5, 57.
9. Alecu Russo, *Scrieri postume* traduse de V. Alecsandri, Al. Odobescu, Mihail Sadoveanu, publicate de Petre V. Haneș (Craiova: Scrisul Romãnesc, f.a.), 65.
10. V. Alecsandri, *Opere complete. Partea întâia. Teatru. Volumul II* (București: Editura Librãriei Socec & Comp., 1875), 611.
11. Constantin Negruzzi, *Scrierile lui...*, *Volumul I. Pãcatele tineretelor* (București: Editura Librãriei Socec & Comp., 1872), 202.
12. Constantin Negruzzi, *Scrierile lui...*, 207.
13. Despre boala lui Scavinschi și despre dificulțoasa editare a scrierilor lui, în Cosmin Ciotloș, „La ferezele Borsecului. Șprițuri/ macmahoane/ mișmașuri în literatura începuturilor”, revista *Transilvania* nr. 10 (2021): 61-69.
14. Nicolae Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca veche* (București: Tipografia „Tiparul Romãnesc”, 1925), 82, 85.
15. Dan Roșca, *Amintirile Bucureștilor. Povestea berii* (București: Universitatea din București, Ars Docendi), 15.

16. B.P. Hasdeu, *Opere I. Poezii. Proză*, ediție îngrijită de Stancu Ilin și I. Opreșan, introducere de Eugen Simion (București: Fundația Națională Pentru Știință și Artă/ Univers Enciclopedic, 2006), 935.
17. B.P. Hasdeu, *Opere I*, 935.
18. Ceea ce, exagerat fiind, nu-i lipsit de teme, dacă ținem seama de un paragraf evocator al lui N. Gane: „Câtă discuțiune a avut loc cu ocaziunea înființării acestei publicațiuni bilunare, este cu neputință de descris. Unii prooroceau că va cădea cu rușine după două sau trei luni din lipsă de materie, alții susțineau contrariul, între care mă numărăm și eu. Totdeauna am fost cam optimist. În sfârșit după o furtunoasă ședință de câteva oare în care perinele lui Pogor începuseră să-și joace rolul, chestiunea fu deslegată în sensul părerii optimiste. Apoi altă discuțiune cum să se numească gazeta. Dar timizi, cum eram la început, pentru a nu-l da un nume pretențios ca *Facla*, *Lumina*, *Zorile*, *Renașterea* cu care se împodobiseră alta dată niște ciuperci sporadice ce au trăit cât roză lui Malherbe, ne-am oprit cu toții asupra titlului modest: *Convorbiri literare*. După ce lucrul fu hotărât definitiv în mijlocul unuia ura frenetic, ne-am dus cu toții la *Franțoz* și am scâldat copilul nou născut în multe halbe de bere care i-au fost cu noroc”, în N. Gane, *Șile trăite* (Iași: Editura „Librăriei Nouă” P. Iliescu & D. Grosu, 1903), 120.
19. [Mihail Zamfirescu], *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană*, în *Ghimpele*, anul XIV, no. 40, duminică, 11 noiembrie 1873: 2.
20. [Mihail Zamfirescu], *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană*, în *Ghimpele*, anul XIV, no. 40, duminică, 11 noiembrie 1873: 3.
21. [Mihail Zamfirescu], *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană*, în *Ghimpele*, anul XIV, no. 42, duminică, 18 noiembrie 1873: 3.
22. [Mihail Zamfirescu], *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană*, în *Ghimpele*, anul XIV, no. 43, joi, 22 noiembrie 1873: 3.
23. [Mihail Zamfirescu], *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană*, în *Ghimpele*, anul XIV, no. 24, joi, 22 iulie 1873: 2.
24. Iacob Negruzzi, *Țurnal*, traducere de Horst Fassel, note de Horst Fassel și Dan Mănuță, prefață de Dan Mănuță (Iași: Editura Muzeelor Literare, 2014).
25. Iacob Negruzzi, *Țurnal*, 174.
26. Iacob Negruzzi, *Țurnal*, 254.
27. Iacob Negruzzi, *Țurnal*, 105, 196.
28. Iacob Negruzzi, *Țurnal*, 55-56.
29. Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu* (București: Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, Calea Moșilor, 62-64, 1914), 133-134.
30. Scrie acesta, urmat de Murărașu și de Vatamaniuc: „improvizată, cu un scris din cele mai inofensive (dinainte de 1870?), pe jumătate din stânga a unei pătrimi de hârtie, comună, îndoită de-a lungul în două. E una din filele purtate în buzunar sau în vreun caiet” în M. Eminescu, *Opere V. Poezii postume. Anexe. Note și variante. Exerciții & moloz. Addenda & corrigenda. Apocrif. Mărturii. Indice*, ediție critică îngrijită de Perpessicius (București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958), 574. Pentru o atare ipoteză pare a pleda și amănuntul că începutul romanului *Geniu pustiu* construiește o scenografie similară până la suprapunere: „P-ici, pe coala pe lângă mese se zăreau câte-o grupă de jucători de cărți cu părul în dezordine, ținând cărțile într-o mână ce tremura, plesnind din degete cu cealaltă înainte de-a bate, tăcuți, cu ochii ficși, mișcându-și și mușcându-și buzele fără a zice o vorbă și trăgând din când în când cu sorbituri zgomotoase câte-o gură din cafeaua sau berea ce le sta dinainte... semn de triumf! Un june aplecat asupra unui biliard scria cu creta pe pânura verde vorba Ilma”, în Eminescu, *Opere II. Proză. Teatru. Literatură populară*, ediție îngrijită de D. Vatamaniuc, prefață de Eugen Simion (București: Univers Enciclopedic, București, 1999), 127.
31. În privința acestuia, s-a vorbit fie despre portretul butucănos, rectangular, al vreunui om de teatru cunoscut de poet (D. Murărașu, în secțiunea de comentarii a ediției sale), fie despre „firma unei cafenele cu bere și cu biliard?” (Șerban Cioculescu, „Umorul lui Eminescu. II”, în *România literară* nr. 5, 31. 01.1985: 7). Și într-un caz, și în celălalt, însă, probele documentare lipsesc.
32. M. Eminescu, *Opere I. Poezii. Cronologii și simbioze poetice. 1866-1876*, ediție cronologică integrală de Valentin Coșereanu, prefață de Eugen Simion (București: Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, 2019), 302.
33. M. Eminescu, *Opere I*, 302-303.
34. V. Alecsandri, *Opere complete. Teatru*, vol. I, ediția a doua (București: Institutul de Arte grafice și Editura „Minerva” B-dul Academiei 3, Edgar Quinet 4, 1907), 216.
35. Cosmin Ciotloș, „Cum anume, nene Iancule?”, *România literară*, nr. 18, supliment, 4 mai, 2012: XVII-XVIII.
36. Ion Mureșan, *Cartea Alcool* (Bistrița: Charmides, 2010), 43.
37. Ion Mureșan, *Cartea Alcool*, 45.
38. I.L. Caragiale, *Opere III. Teatru. Scrieri despre teatru. Versuri*, ediția a doua, revăzută și adăugită de Stancu Ilin, Nicolae

- Bârna, Constantin Hârlav, prefață de Eugen Simion (București: Academia Română/ Fundația Națională Pentru Știință și Artă, București, 2011), 450.
39. I.L. Caragiale, *Opere III*, 450.
40. I.L. Caragiale, *Opere III*, 450.
41. I.L. Caragiale, *Opere III*, 451.
42. I.L. Caragiale, *Opere III*, 450.
43. I.L. Caragiale, *Opere III*, 453.
44. Ar merita discutate (dar nu aici și nu acum) posibilele raporturi dintre acest episod tragic și cunoscuta secvență publicistică a lui Caragiale, „Înfiorătoarea și îngrozitoarea și oribila dramă din strada Uranus”, publicată în *Moftul român* o săptămână mai târziu.
45. C. Hamangiu, *Rechizitorii*, publicate și adnotate de I. Jiteanu (Craiova: Institutul de Editură „Samitca”, I. Samitca și D. Baraș, Societate în Comandită, 1908), 125-146.
46. C. Hamangiu, *Rechizitorii*, 126.
47. C. Hamangiu, *Rechizitorii*, 132-133.
48. C. Hamangiu, *Rechizitorii*, 140.

Bibliography

- Alecsandri, V. *Opere complete. Partea întâia. Teatru. Volumul II* [Complete Works. First Part. Plays. Volume II]. Bucharest: Editura Librăriei Socec & Comp., 1875.
- Alecsandri, V. *Opere complete. Teatru*, vol. I, ediția a doua [Complete Works. Plays. Volume I, second edition]. Bucharest: Institutul de Arte grafice și Editura „Minerva” B-dul Academiei 3, Edgar Quinet 4, 1907.
- Caragiale, I.L. *Opere III. Teatru. Scrieri despre teatru. Versuri* [Plays. Writings Concerning Theatre. Poems], second edition, revised by Stancu Ilin, Nicolae Bârna, Constantin Hârlav, preface by Eugen Simion. Bucharest: Academia Română/ Fundația Națională Pentru Știință și Artă, București, 2011.
- Caragiale, I.L. *Opere V. Corespondență* [Works V. Letters], second edition, revised by Stancu Ilin and Constantin Hârlav, preface by Eugen Simion. Bucharest: Academia Română/ Fundația Națională Pentru Știință și Artă, 2011.
- Cioculescu, Șerban. “Umorul lui Eminescu. II” [Eminescu’s Humour]. *România literară*, no. 5, January 31, 1985.
- Ciotloș, Cosmin. “Cum anume, nene Iancule?” [How Exactly, dear Mr. Iancu?]. *România literară*, no. 18, Supplement, May 4, 2012.
- Ciotloș, Cosmin. “La ferechele Borsecului. Șprîțuri/ macmahoane/ mișmașuri în literatura începuturilor” [Borsec Mineral Water Baths: Spritzer/ Blends/ Spirits Featured in the Literature of the Beginnings]. *Transilvania*, no. 10 (2021): 61-69.
- Cosașu, Radu. *Opere I. Maimuțele personale. Povești pentru a-mi îmblânzi iubita. Alți doi ani pe un bloc de gheață* [Works I. Personal Monkeys. Fairytales for Taming my Beloved. Two Years More on an Ice Block]. Iași: Polirom, 2008.
- Dulgheru, Ion. *Din însemnările unui ospătar* [Some of a Waiter’s Memories]. Bucharest: EPL, 1969.
- Eminescu, M. *Opere I. Poezii. Cronologii și simbioze poetice. 1866-1876* [Works I. Chronologies and Petic Symbiosis], chronological edition by Valentin Coșereanu, preface by Eugen Simion. Bucharest: Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, 2019.
- Eminescu, M. *Opere V. Poezii postume. Anexe. Note și variante. Exerciții & moloz. Addenda & corrigenda. Apocrife. Mărturii. Indice* [Works V. Posthumus Poems. Exercises & Dust. Addenda & Corrigenda], edited by Perpessicius. Bucharest: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
- Eminescu, M. *Opere II. Proză. Teatru. Literatură populară* [Works II. Plays. Writings Concerning Theatre. Folklore], edited by D. Vatamaniuc, preface by Eugen Simion. Bucharest: Univers Enciclopedic, 1999.
- Gane, N. *Zile trăite* [Days I lived]. Iași: Editura „Librăriei Nouă” P. Iliescu & D. Grosu, 1903.
- Hamangiu, C. *Rechizitorii*, publicate și adnotate de I. Jiteanu [Indictments, published and annotated by I. Jiteanu]. Craiova: Institutul de Editură „Samitca”, I. Samitca și D. Baraș, Societate în Comandită, 1908.
- Hasdeu, B.P. *Opere I. Poezii. Proză* [Works I. Poems. Prose], edited by Stancu Ilin and I. Opreșan, introduction by Eugen Simion. Bucharest: Fundația Națională Pentru Știință și Artă/ Univers Enciclopedic, 2006.
- Iorga, N. *Istoria comerțului românesc. Epoca veche* [A History of Romanian Trade. The Old Age]. Bucharest: Tipografia „Tiparul Românesc”, 1925.
- Mureșan, Ion. *Cartea Alcool* [The Alcohol Book]. Bistrița: Charmides, 2010.
- Negruzzi, Constantin. *Scrierile lui... Volumul I. Păcatele tinerețelor* [The Works of... Volume I. The Sins of my Youth]. Bucharest: Editura Librăriei Socec & Comp., 1872.
- Negruzzi, Iacob. *Țurnal*, traducere de Horst Fassel, note de Horst Fassel și Dan Mănuță, prefață de Dan Mănuță [Journal]. Iași: Editura Muzeelor Literare, 2014.
- Roșca, Dan. *Amintirile Bucureștilor. Povestea berii* [The Memories of Bucharest. The Story of the Beer]. Bucharest: Universitatea

din București, Ars Docendi, 2014.

Russo, Alecu. *Scriseri postume* [Posthumous Works], translated by V. Alecsandri, Al. Odobescu, and Mihail Sadoveanu, edited by Petre V. Haneș. Craiova: Scrisul Românesc, [no year].

Ștefanelli, Teodor V. *Amintiri despre Eminescu* [Memories about Eminescu]. Bucharest: Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, Calea Moșilor, 1914.

[Zamfirescu, Mihail]. *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană* [The Muse of Borta Rece]. *Ghimpele* XIV, no. 40, November 11, 1873.

[Zamfirescu, Mihail]. *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană* [The Muse of Borta Rece]. *Ghimpele* XIV, no. 42, November 18, 1873.

[Zamfirescu, Mihail]. *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană* [The Muse of Borta Rece]. *Ghimpele* XIV, no. 43, November 22, 1873.

[Zamfirescu, Mihail]. *Musa de la Borta Rece*, bufonerie literară lirică în trei acte, editată de *Revista contemporană* [The Muse of Borta Rece]. *Ghimpele* XIV, no. 24, July 22, 1873.